

4. Определитель высших растений Украины. Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокурдин Ю.Н. и др. – К.: Наук. думка, 1987. – 896 с.
5. Геренчука К.І. (ред.) Природа Івано–Франківської області. - Видавниче об'єднання "Вища школа", 1973. – 567 с.
6. Заверуха Б.В. Флора Волино–Подолія и ее генезис. – К.: Наук.думка, 1985. - С. 6 – 47.
7. Флора и растительность Украины: Сб. науч. тр. – К.: Наук. думка, 1986. – 156 с.
8. Шмідт В.М. Математические методы в ботанике. - Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. – 288 с.

The results of the study of flora Hotymyr's forest and Carpino-Fageta felling areas, directed the most widening plants of family's Asteraceae, Lamiaceae, Rosaceae and others. Was investigated variable Carpino-Fageta trees as a result of felling areas.

Key words: *flora, fell.*

УДК 581.9 (477)

Віта Лотоцька

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН З ДОЛИНИ НИЖНЬОЇ ТЕЧІЇ РІКИ ЛІМНИЦЯ

Представлено результати дослідження чисельності та щільності популяцій лікарських рослин у долині нижньої течії ріки Лімниця.

Ключові слова: *флора, лікарські рослини.*

На даний час особливо гостро постає питання наявних ресурсів та пошуку резервів сировинних запасів цінних лікарських рослин, оскільки обсяг заготівлі лікарської рослинної сировини суттєво зменшується кожні 3-5 років. Тому дуже важливим завданням на основі зібраних матеріалів та комплексного об'єктивного аналізу є дослідження розміщення, ресурсів лікарських рослин у природних умовах зростання, що є необхідною умовою невиснажливого використання наявних ресурсів дикорослих лікарських рослин.

Мета нашої роботи полягає у дослідженні чисельності і щільності популяцій деяких видів лікарських рослин нижньої течії ріки Лімниця.

Матеріали і методи

Дослідження проводилося протягом 2004-2007 років. Досліджувана нами територія долини нижньої течії річки Лімниця у Галицькому районі Івано-Франківської області включає в себе заплаву луку, суходільну луку та ліс.

У процесі дослідження ми використовували маршрутний метод паралельних рядів вздовж русла річки. Маршрути прокладали трьома паралельними рядами, відстань між якими становить 30м. Для визначення рослин ми використовували "Определитель высших растений Украины" [4], "Лекарственные растения Украины" [3]. З метою встановлення характеру розподілу особин популяцій деяких видів лікарських рослин склали хорологічні карти [1]. Щільність популяцій визначали як середнє значення з п'яти пробних ділянок площею 1 м². Площу поширення популяцій лікарських рослин визначали крокоміром. Чисельність обчислювали як добуток середньої щільності на площу.

Результати та обговорення

У долині нижньої течії річки Лімниця нами було виявлено 118 видів лікарських рослин. Вони належать до 85 родів та 42 родин. Провідними родинами флори лікарських рослин нижньої течії річки Лімниця є Asteraceae, Rosaceae, Fabaceae, Lamiaceae та Scrophulariaceae. Серед виявлених нами видів лікарських рослин переважаючими флороценотипами є лучний та гігрофільний, кожен з яких становить відповідно 32% та 24% від загальної кількості видів. 73% виявлених нами видів лікарських рослин є трав'янистими полікарпами. За ступенем пристосування видів до інтенсивності освітлення, найбільш поширеними на території нашого дослідження виявилися геліофіти (65%).

Шляхом складання хорологічних карт нами було встановлено, що для видів лікарських рослин нижньої течії річки Лімниця характерний випадковий та груповий тип розміщення особин у популяціях.

Серед виявлених нами лікарських рослин 50 видів є офіційальними.

Чисельність та щільність особин є тими показниками стану популяції, які свідчать про ступінь її впливу на екосистему в цілому і функціональну значимість. Значення чисельності та щільності популяцій для деяких видів лікарських рослин у нижній течії долини ріки Лімниці наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Чисельність та щільність популяцій деяких видів лікарських рослин у долині нижньої течії ріки Лімниці

№	Назва виду	Щільність популяції, особин / м ²	Чисельність популяції, особин
1	<i>Melilotus officinalis</i> L.	6,0	384
2	<i>Ononis vernalis</i> L.	39,6	400
3	<i>Polygonum hydropiper</i> L.	2,4	54
4	<i>Polygonum persicaria</i> L.	2,8	60
5	<i>Verbascum nigra</i> L.	3,6	164
6	<i>Oenothera biennis</i> L.	26,0	702
7	<i>Symphytum officinalis</i> L.	3,8	152
8	<i>Hypericum perforatum</i> L.	3,6	68
9	<i>Chamaenerion dodonaei</i> Holub.	35,2	2555
10	<i>Coronaria flos-cuculi</i> L.	30,8	1922
11	<i>Origanum vulgare</i> L.	16,2	240
12	<i>Saponaria officinalis</i> L.	28,2	1176
13	<i>Primula veris</i> L.	2,6	57
14	<i>Tussilago farfara</i> L.	2,6	66
15	<i>Lythrum salicaria</i> L.	5,4	295
16	<i>Artemisia absinthium</i> L.	2,6	33
17	<i>Viola tricolor</i> L.	1,8	40
18	<i>Thymus serpyllum</i> L.	60,8	2280
19	<i>Bidens tripartite</i> L.	6,0	72
20	<i>Dipsacus sylvestris</i> L.	5,4	180

Найбільш чисельними на території нашого дослідження є популяції *Chamaenerion dodonaei*, *Thymus serpyllum*, *Coronaria flos-cuculi* та *Saponaria officinalis*. Найбільшою щільністю характеризуються популяції *Thymus serpyllum*, *Ononis vernalis*, *Chamaenerion dodonaei*, *Coronaria flos-cuculi*. Найменша чисельність та найменша щільність спостерігається для популяцій таких видів як *Artemisia absinthium* L., *Viola tricolor* L., *Polygonum hydropiper* L., *Primula veris* L.

На території нашого дослідження зростають види лікарських рослин, промислова заготівля яких обов'язково узгоджується з користувачами угідь (*Viburnum opulus* L., *Verbascum densiflorum* L., *Centaurium pulchellum* L. та ін.). Зростають також види лікарських рослин, обсяги заготівлі яких на території області суворо лімітуються, а любительський збір здійснюється за спеціальними дозволами державного управління екології та природних ресурсів та за узгодженням з користувачами угідь (*Vinca minor* L., *Primula veris* L., *Veronica officinalis* L., *Veronica urticifolia* L., *Polygonum multiflorum* L. та ін.). Значною мірою задоволення життєво важливих потреб людини відбувається за рахунок спеціального цілеспрямованого культивування ряду видів цінних лікарських рослин. Проте лише за рахунок цього задовольнити потреби в лікарській сировині, особливо за видовою різноманітністю цілющих рослин, просто неможливо. Справа в тому, що дуже багато видів лікарських рослин майже непридатні або невідгідні для вирощування [2]. 10 видів лікарських рослин, що зростають на досліджуваній ділянці, культивуються в Україні як сировина (*Ononis vernalis* L., *Achillea millefolium* L., *Hypericum perforatum* L., *Viburnum opulus* L., *Origanum vulgare* L., *Plantago major* L., *Bidens tripartita* L.).

До видів рослин, що не потребують лімітування заготівлі, належать: *Sambucus nigra* L., *Melilotus officinalis* L., *Urtica dioica* L., *Taraxacum officinale* L., *Tanacetum vulgare* L., *Plantago major* L., *Achillea millefolium* L. та ін.

Нерегульована заготівля призводить до зменшення природних запасів видів. Природні осередки лікарських рослин потребують науково обґрунтованого, раціонального використання з максимальним збереженням у природі.

Показником екологічного стану території може служити частка синантропної флори. У долині нижньої течії ріки Лімниці вона становить 15 %, що свідчить про відносно невисокий ступінь антропогенного тиску на досліджувані екосистеми. Більшість видів синантропної флори також належать до лікарських рослин.

Висновки

Найбільш чисельними на території нашого дослідження є популяції *Chamaenerion dodonaei* Holub., *Thymus serpyllum* L., *Coronaria flos-cuculi* L. та *Saponaria officinalis* L. Найбільшою щільністю характеризуються популяції *Thymus serpyllum* L., *Ononis vernalis* L., *Chamaenerion dodonaei*, *Coronaria flos-*

cuculi. Найменша чисельність та найменша щільність спостерігаються для популяцій таких видів як *Artemisia absinthium* L., *Viola tricolor* L., *Polygonum hydropiper* L., *Primula veris* L.

Серед виявлених нами лікарських рослин 50 видів є офіційними. На території нашого дослідження зростає 27 видів лікарських рослин, що не потребують лімітування заготівлі. Зростає також 12 видів лікарських рослин, що потребують суворого лімітування заготівлі. 11 видів лікарських рослин, що зростають на досліджуваній ділянці, культивуються в Україні як сировина.

Література

1. Адаменко О. М., Рудько Г. І., Консевич М. М. Екологічне картування: Підручник. – Івано-Франківськ: ІМЕ, 2003. – 580 с.
2. Заверуха Б. В., Мінарченко В. М. Наукові основи ресурсознавства лікарських рослин. – Укр. ботан. журн. – 2000, т. 57, №3. – С. 243-249.
3. Лекарственные растения Украины. Ивашин Д. С., Катина З. Ф. Справочник. – Киев: Урожай, 1972. – 352 с.
4. Определитель высших растений Украины/ Д. Н. Доброчаева, М. И. Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – К. : Фитосоциоцентр, 1999. – 548с.

Results of the study of quantity and density of medical plants in the downstream of valley river Limnytsya are presented.

Key words: flora, medical plant.

УДК 582.475:575

Надія Різничук

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІКОВУ СТРУКТУРУ ПОПУЛЯЦІЙ *Polygonatum multiflorum* L. НА ПРИЛУКВИНСЬКІЙ ВИСОЧИНІ (ПЕРЕДКАРПАТТЯ)

*Досліджено вікову структуру популяцій *Polygonatum multiflorum* L., яка вперше описана на території Прикарпаття. Виявлено, що в досліджуваних популяціях переважають ювенільні та іматурні вікові групи.*

*Ключові слова: популяція, *Polygonatum multiflorum*.*

Вступ

Polygonatum multiflorum L. (Liliaceae) – багаторічник заввишки 30 - 80 см. Цвіте у травні – червні. Рoste в лісах, по чагарниках у Карпатах, на Поліссі, в Лісостепу, зрідка – в Степу, в Гірському Криму. Декоративна, лікарська, харчова рослина [1].

Особлива актуальність в останній час належить детальному вивченню та оцінці стану популяцій рідкісних і тих, які знаходяться на межі зникнення, видів рослин з метою розробки наукових основ їх охорони.

На прикладі купини багатоквіткової (*P. multiflorum*) можна показати, яким чином відповідний підхід може бути корисним як для вивчення популяційної біології окремих видів, так і для вироблення тактики і стратегії збереження унікального фітогенотипу.

Метою роботи було вивчення вікової структури *P. multiflorum*, оскільки у Прикарпатті дане питання досі не вивчалось.

Матеріали і методи

Дослідження проводились в період з травня 2005 р. до травня 2007 р. на території Прилукивської височини у Передкарпатті в межах Івано-Франківської області. Вивчалися 4 популяції купини багатоквіткової в середній течії ріки Лукви в Калуському й Галицькому районах.

Основна характеристика складена на основі опису пробних ділянок площею 1м². Біоморфологічна характеристика рослин кожної вікової групи і підгрупи складена на основі замірів 25 особин [3, 4]. Визначення вікової структури в кожній популяції проводилося методом викопування всіх рослин на 5 ділянках площею 1м² і класифікації особин за морфологічними ознаками.

Результати і обговорення

У онтогенезі *P. multiflorum* виділено 3 вікові періоди та 9 вікових станів: прегенеративний період: р – проростки, j – ювенільні, im – іматурні, v – віргінільні; генеративний період: g₁ – молоді, g₂ – середньовічні, g₃ – старі генеративні; постгенеративний період: ss – субсенильні, s – сенильні.

Виділивши всі вікові групи особин на 1м², можемо визначити їх віковий спектр (табл. 1).